

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 0 6 1 5 1 1 1 2

SPOMLADANSKI ROK

ZGODOVINA
Izpitsna pola 2

Sobota, 3. junij 2006 / 90 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati naloga, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

V tej izpitni poli je 25 nalog iz slovenske zgodovine. Odgovore vpišujte v za to predvideni prostor z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pišite razločno in čitljivo. **Rešitev nalog v izpitni poli ni dovoljeno zapisovati z navadnim svinčnikom.**

Dobro preglejte ilustrativno gradivo, saj Vam bo pomagalo pri reševanju nalog. Skušajte odgovoriti na vsa vprašanja. Če Vam kakšna naloga povzroča težave, jo preskočite in prihranite za konec.

Ob nalogah je v oklepaju navedeno število točk. Za napačne odgovore ne dobite negativnih točk, točkovani pa so tudi delni odgovori. Pazite na zahteve pri posameznih vprašanjih, saj upoštevamo samo toliko elementov, kot jih je navedeno.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

PRAZNA STRAN

SLOVENCI V PRVI JUGOSLOVANSKI DRŽAVI

- Zamisli o združitvi Slovencev z drugimi južnimi Slovani so se razvijale tudi med prvo svetovno vojno, dozorele pa ob njenem koncu.

V krajšem razmišljaju imenujte skupini, v katerih so Slovenci dejavno sodelovali in si prizadevali za združitev v enotno državo južnih Slovanov, in napišite kateri predstavniki so podpisali krfsko deklaracijo in čigavo delo je majniška izjava. Opišite dve vsebinski razliki med majniško in krfsko deklaracijo ter navedite dejavnosti slovenskih politikov, ki so privedle do nastanka Države SHS.

(5 točk)

»Podpisani poslanci, ki so združeni v Jugoslovenskem klubu, izjavljajo, da zahtevajo na temelju narodnega načela in hrvaškega državnega prava, naj se vsa ozemlja monarhije, v kateri prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, združijo pod žezлом habsburško-lotarinške dinastije v samostojno državno telo, ki bodi prosto vsakega narodnega gospodstva tujcev in osnovano na demokratični podlagi. Za uresničitev te zahteve enotnega naroda bodo zastavili vse svoje moči. S tem pridržkom se bodo podpisani udeleževali parlamentarnega dela.«

- »Država Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so znani tudi pod imenom Južni Slovani, bo svobodno neodvisno kraljestvo z enotnim teritorijem in enotnim državljanstvom. To bo ustavna, demokratična in parlamentarna monarhija pod vodstvom dinastije Karadjordjevićev ...«
- »Vsa tri narodna imena – Srbi, Hrvati in Slovenci, so popolnoma enakopravna na vsem ozemlju kraljevine in jih lahko vsakdo prosto uporablja ob vseh priložnostih v javnem življenju in pri vseh oblasteh.«
- »Ozemlje Kraljevine Srbov Hrvatov in Slovencev obsega vse ozemlje, na katerem živi naš triimeni narod kompaktno in nepretrgoma, in to ozemlje se brez kršitve življenjskih koristi celote ne bi smelo okrnjevati ... Naš narod zastavlja kot neločljivo celoto problem, da se osvobodi izpod Avstro-Ogrske in se združi s Srbijo in Črno Goro v eno državo.«

(Vir: Zadnik, Š., 1982: Zbirka zgodovinskih virov, str. 24, 26. DZS. Ljubljana)

2. Dne 29. oktobra je nastala Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki so jo ustanovili habsburški Jugoslovani ob odcepitvi od avstro-ogrsko monarhije.
Navedite, kaj je obsegala Država SHS ob svojem nastanku.
Kdo je vodil Slovence v Državi SHS in katere naloge (naštejte tri) je opravljal ta organ?

(3 točke)

Slika 1

Člani Narodne vlade SHS v Ljubljani; zgoraj od leve Janko Brejc, Andrej Kalan, Anton Brecelj, Karel Verstovšek, Vladimir Ravnihar, Vekoslav Kukovec; spodaj Anton Kristan, Ivan Tavčar, Lovro Pogačnik, Karel Triller, Vladimir Remec, Pavel Pestotnik; v sredini Josip Pogačnik

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1, str. 188. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

3. Politiki Države SHS so se takoj po združitvi začeli dogovarjati o skupni državi s politiki Kraljevine Srbije.

Obkrožite tri odgovore pred pravilnimi trditvami.

(3 točke)

- A Pogajanja med predstavniki Narodnega sveta in srbske vlade so potekala v Londonu.
- B Delegacijo Narodnega sveta je na pogajanjih s srbsko vlado vodil dr. Anton Korošec.
- C Vzrok za pogajanja je bil med drugim v tem, da Država SHS ni bila mednarodno priznana.
- D Dogovorili so se, da bo nova država oblikovana na (kon)federativni podlagi.
- E Antanta je med pogajanjji priznala obstoj Države SHS in določila njene meje z Republiko Avstrijo in Kraljevino Italijo.
- F Z rešitvijo, da bo bodočo ureditev države uredila konstituanta, je bil zadovoljen tudi regent Aleksander Karadjordjević.

4. Izredno žgoče vprašanje v Državi SHS je bilo vprašanje njenih meja. Narodna vlada je poskušala reševati meje s prostovoljci, vendar je bila vojska razen na Štajerskem, neučinkovita.

Navedite, kdo je vodil vojsko prostovoljcev na Štajerskem in kdo se je s svojimi prostovoljci sprva uspešno bojeval na Koroškem.

(1 točka)

5. O meji na Koroškem je odločila mirovna konferenca v Parizu.

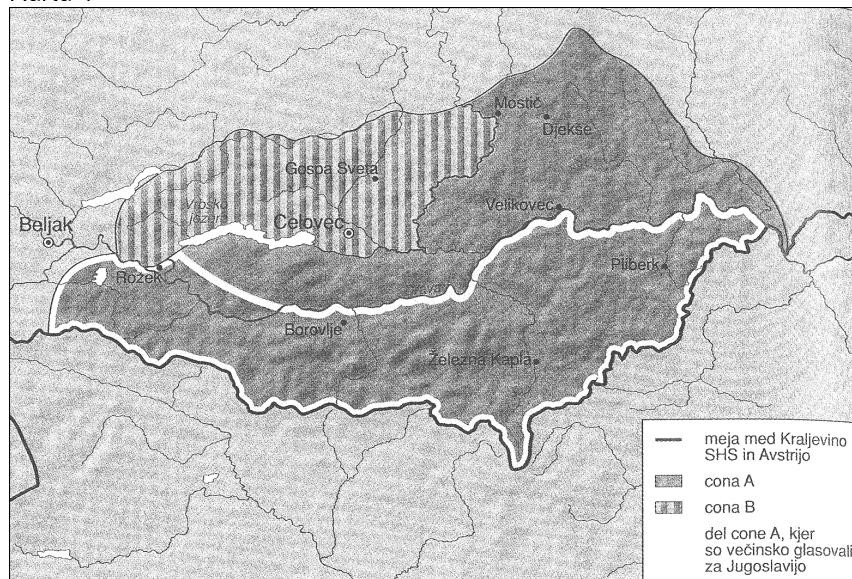
Kakšno odločitev je sprejela mirovna konferenca glede koroške meje?

Kakšno mnenje o meji na Koroškem je zagovarjal ameriški predsednik Wilson?

Kratko pojasnite tri razloge, zakaj so se koroški Slovenci odločili za priključitev k Avstriji.

(4 točke)

Karta 1

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1, str. 222. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

Slika 2

Kranjci! Vam pravijo, da boste prišli ob jezik in narodnost, če glasujete za Avstrijo.

To je laž!

Na Koroškem boste lahko kakor do sedaj v miru živeli ter svoj jezik (spravo) in svojo Šolo obdržali. Koroški deželni zbor je v svoji 66. seji dan 28. septembra 1920. ī enoglasno sklenil, da bo „glavno načelo bodoče deželne politike sprava in pravičnost“.

„Deželne zbir izjavljajo torej — v svesti si odgovornosti — v imenu po njem zastopanega ljudstva, da hoče čavati nad jezikovinami in narodnimi posebnostmi slovenskih Korošcev zdaj in vseh bodočih časih in da bode skrbel za njih duševno in gospodarsko povzdrogo ravno tako, kakor za ono nemških prebivalcev. Podrobni načrt, kako je izvesti ta načela, se bo po zaprti združiti izdelal sporazumno z zastopniki koroških Slovencev.“

Ta slovesna obljuba ščiti vse koroške Slovence!

Zato glasujte 10. octobra za
nedeljeno, svobodno Koroško
z zeleno in glasovnico in
raztrgajte belo!

Strgač
belo glasovnico,
drugače strgaš Tvojo domovino!

Slika 3

Kmet, beri!	
Kje in kako prodaja vselejne neobvezljivosti?	Kje in kaku kupiti najbolj doberkno, kar potrebuješ?
F. ŠČERBINA, Županija:	F. ŠČERBINA, Županija:
I. jaico ... K 1.10. K 1'800	1) želaza ... K 24 - K 95-
1 gos ... 180 - 240 - 300	2) kosa ... K 10 - 25-
40 kg ovaca ... 100 - 240 - 300	3) soli ... 5 - 11
50 kg svinca ... 450 - 540 - 600	4) žit ... 10 - 60
50 kg pšenice ... 50 - 60 - 80	5) žitnica spil ... 1 - 32
1 volna ... 60 - 90 - 110	6) žitnica žitnica ... 1 - 32
1 zabela ... 35 - 50 - 60	7) drutci ... 65 - 110 - 322
hd.	8) celo oklo ... 2200 - 3000 - 1000
hd.	9) žitnica žitnica ... 800 - 550
hd.	10) par tenzor ... 250 - 120 - 100
	11) plieg ... >4800 - 2500 - 1000
	12) konjko ... 1400 - 1400
	oprave ... 2500 - 1400
Zato je	
zeleno-trumf!	
Mi koroški pauri	
volimo 10. oktobra	
zeleno!	
Koroška, enotna in nedeljena, bo kupovala od nas po dobrini ceni vse naše poljedelske proekte, mi pa kupimo v Celovcu in Beljaku doberkno vse, kar potrebujemo.	
SHS pa nas uniči; ni nam mogoče, prodati naše pridelke in ni nam mogoče, da si kupimo potrebnega blaga.	

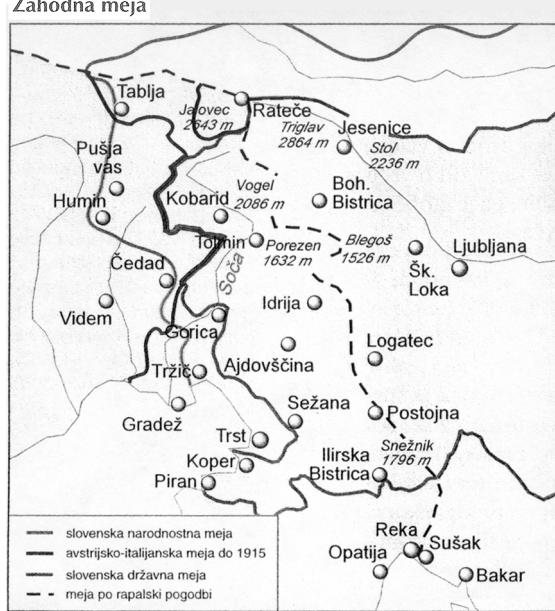
6. Velik del slovenskega etničnega ozemlja na zahodu je ob koncu vojne zasedla Italija, članica zmagovalne antante. Pariška mirovna konferenca je na koncu prepustila rešitev tega vprašanja prizadetima državama.

Navedite, kje in katerega leta je bil podpisani sporazum o meji med državama.

Kateri del slovenskega ozemlja je dobila Italija po tej pogodbi?

(2 točki)

Karta 2
Zahodna meja

(Vir: Dolenc, E., 2002: Zgodovina 4, str. 80. DZS. Ljubljana)

7. Osnovna delitev na tri politične tabore se je na Slovenskem obdržala tudi ob volitvah v konstituantu (ustavodajno skupščino).

Navedite politične tabore na Slovenskem.

Katera politična stranka je dobila na volitvah največ glasov, kdo jo je podprt in zakaj?

(3 točke)

8. Vidovdanska ustava je bila glede klasičnih pravic in svoboščin, pa tudi glede socialno-ekonomskih pravic med takratnimi ustavami dokaj napredna, izrazito nedemokratična pa je bila glede vprašanj, ki so zadevala narodno problematiko.

Obkrožite črki pred pravilnima trditvama.

(2 točki)

- A Vidovdanska ustava je prepovedovala svobodo tiska, zbiranja in združevanja.
- B Kot obliko vladavine je ustava uzakonila ustavno, parlamentarno republiko.
- C Ustava je uzakonila jugoslovanski narodni unitarizem (»tri plemena enega naroda«) in državni centralizem.
- D Ustava je uzakonila delitev oblasti na zakonodajno, izvršno in sodno.

9. Tриje politični tabori na Slovenskem med obema vojnoma se med drugim ločijo v vprašanju svojega odnosa do centralizma oziroma federalizma v državi.

Navedite stališči dveh političnih taborov do tega vprašanja.

(2 točki)

10. Povežite pojme v levem stolpcu z njihovo razlago v desnem stolpcu tako, da veliko črko iz levega stolpca vpišete na črtico pred ustreznou razlago v desnem stolpcu.

(3 točke)

A unitarizem	_____ nacionalistična organizacija, ki je bila naperjena proti italijanskemu iridentizmu in ostankom avstrijskanstva, usmerjena pa je bila tudi proti delavskemu gibanju
B Orjuna	_____ organizacija, ki je združevala protifašistično usmerjene marksistične študente
C Obznama	_____ krepitev centralne oblasti in omejevanje samostojnosti sestavnih delov zvezne države
D Stražarji	_____ odlok vlade Kraljevine SHS o začasni prepovedi delovanja KPJ
E punktacije	_____ osnutek pogodbe, lahko tudi pogoji za sporazum urejen po točkah
F Klub Mladi Triglav	_____ študentska organizacija katoliške mladine

11. Z nastankom Kraljevine SHS se je položaj slovenskega gospodarskega prostora bistveno spremenil.

Opišite dve prednosti in eno slabost tako spremenjenega gospodarskega prostora.

(3 točke)

12. Položaj slovenskega kmeta se je v Kraljevini SHS še poslabšal.
Naštejte dva razloga za poslabšanje njegovega položaja.

(1 točka)

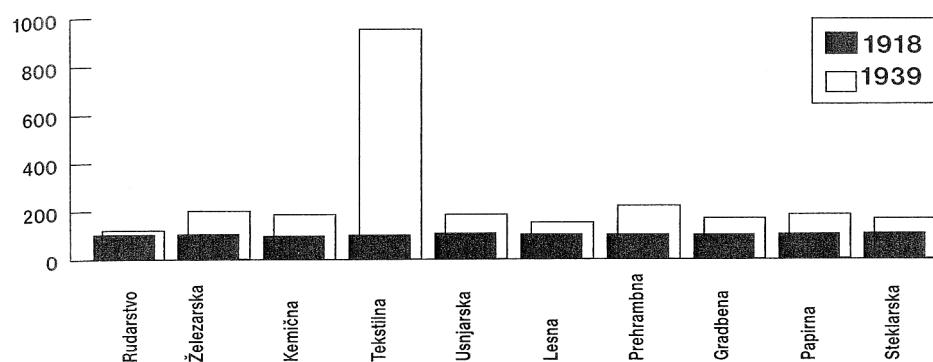
13. Z nastankom nove države, novimi mejami in novim narodnogospodarskim območjem se je slovenska industrija začela hitro razvijati.

Navedite, katera panoga se je razvijala najhitreje in katera najmanj.
Zakaj menite, da se je ta panoga razvijala najpočasneje?

(3 točke)

Tabela 1

Rast slovenske industrije med vojnoma²⁵

Deleni posameznih industrijskih panog (%) glede na skupno število in skupno število zaposlenih

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1, str. 451. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

14. V začetku tridesetih let je slovensko industrijo zajela najhujša kriza.
Navedite, kako je ta kriza odsevala v industriji in kako so jo občutili delavci.

(1 točka)

15. Takoj po vojni so se zaostrike socialne razmere v družbi. Leta 1920 so splošno stavko začeli železničarji.

Naštejte tri različne vzroke za stavko.

Navedite ime slovenskega politika, ki ga železničarji obtožujejo za glavnega krivca stavke.
Kako se je splošna stavka železničarjev leta 1920 v Ljubljani končala?

(3 točke)

»Da, če je stavka zločin, ga niso zakrivili železničarji! Zakrivil je ta »zločin« g. dr. Korošec, ki je potepjal dva zakona naenkrat. Izzivalec stavke je g. dr. Korošec, ki je železničarjem odvzel osemurni delavnik, ki je v zakoniti veljavni za vse delavstvo. Odvzel jim je nadaljnje starostno in bolniško zavarovanje, pritrgal jim je na plači in prejemkih. Onemogočil uvedbo železničarskih svetov, ki bi imeli urejati personalna vprašanja itd.«

(Vir: Jernejčič, R. A. 2001: Zgodovina na maturi 2, str. 91, 92. DZS. Ljubljana)

16. Politična kriza in strankarske razprtije so se proti koncu 20. let v skupni državi vedno bolj zaostrovale. Kralj Aleksander Karadjordjević je po strelih v parlamentu in odstopu Koroščeve vlade s posebnim razglasom prevzel vso oblast v svoje roke.

Kako imenujemo takšno obliko vladavine?

Kako je nova oblast vplivala na strankarsko življenje?

(2 točki)

17. Dne 3. oktobra 1929 je bil izdan Zakon o nazivu in razdelitvi kraljevine na upravna območja.

Z njim se je zakonsko uveljavil jugoslovanski narodni unitarizem.

Kakšen je bil od oktobra uradni naziv države?

Kako je bilo slovensko ozemlje upravno razdeljeno pred šestojanuarsko diktaturo in kakšna je bila upravna razdelitev z novim zakonom?

(2 točki)

18. Leta 1931 je kralj Aleksander izdal t. i. oktroirano ustavo. Slovenska ljudska stranka je v tem obdobju sprejela svojo narodno politično izjavo, ki so jo v Sloveniji ilegalno širili z letaki, 31. decembra pa jo je objavilo tržaško glasilo Il Piccolo. Poimenujte to izjavo tudi z drugim imenom, ki se je tedaj uveljavilo zanjo, in naštejte tri zahteve iz nje.

(3 točke)

1. *Temeljna zahteva nas Slovencev je, da se slovenski narod, razdeljen sedaj na 4 države (Jugoslavijo, Italijo, Avstrijo in Madžarsko) – zedini v eno samo politično celino, ker mu je le tako zajamčen njegov obstanek in vsestranski napredek.*

(Vir: Enciklopedija Slovenije 10, str. 17. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

19. Razvrstite navedene dogodke v pravilno kronološko zaporedje, tako da jih označite s številkami od 1 (najstarejši) do 6 (najmlajši). Pomagate si lahko z naslednjimi letnicami: 1918, 1919, 1920, 1928, 1929 in 1938.

(3 točke)

- Objava šestojanuarske diktature.
- Ustanovitev Univerze v Ljubljani.
- Koroški plebiscit.
- Ustanovitev Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.
- Nastanek narodne vlade v Ljubljani.
- Nastanek ljubljanskega radia.

20. Slovensko šolstvo se je v Avstro-Ogrski sorazmerno slabo razvijalo. Kljub temu so Slovenci v jugoslovansko skupnost vstopili z najbolj urejenim šolstvom v državi, v naslednjih dveh desetletjih se je še bolj razvijalo in popolnoma sloveniziralo.

Navedite, v kateri banovini je bil delež pismenega prebivalstva najmanjši.

Pojasnite, kako se je izboljšalo šolstvo na Slovenskem v tem obdobju (navedite dva argumenta).

(2 točki)

Tabela 2 – delež pismenega prebivalstva

Banovine sever – jug	Delež pismenega prebivalstva	Delež prebivalstva, ki je obiskoval osnovno šolo	Št. učencev na 1000 preb.
Dravska (Ljubljana)	94,4 %	11,89 %	141
Savska (Zagreb)	72,3 %	10,39 %	117
Dunavska banovina + u. m. Beograd	73 %	9,27 %	111
Vrbaska (Banja Luka)	27,4 %	4,57 %	49
Drinska (Sarajevo)	37,9 %	7,39 %	84
Primorska (Split)	42,6 %	7,46 %	83
Moravska (Niš)	38 %	8,27 %	90
Zetska (Cetinje)	34 %	7,04 %	81
Vardarska (Skopje)	29,1 %	6,83 %	78
Jugoslavija povprečno	55,4 %	8,50 %	97

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1, str. 415. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

Tabela 3 – o razvoju šolstva

	Pred 1. svetovno vojno	Pred 2. svetovno vojno
Osnovne šole (oddelkov)	835 (2460)	871 (4150)
Meščanske šole	11	51
Gimnazije in realke	13	18
Učiteljišča	8	4
Kmetijske in gospodinjske šole	10	16
Trgovske, tehniške in obrtne šole	9	13
Univerza (št. slov. študentov)	– (900)	1 (2400)

(Dolenc, E., 2002: Zgodovina 4, str 96. DZS. Ljubljana)

21. Črke pred imeni pomembnih Slovencev, ki so delovali v obdobju med obema vojnoma, povežite z njihovimi deli oziroma dejavnostjo na desni strani.

(3 točke)

A Lovro Kuhar

_____ ljubljanski nebotičnik

B Slavko Grum

_____ Kaplan Martin Čedermac

C Vladimir Šubic

_____ Samorastniki

D Leon Štukelj

_____ Dogodek v mestu Gogi

E France Bevk

_____ film

F Ida Kravanja

_____ orodna telovadba

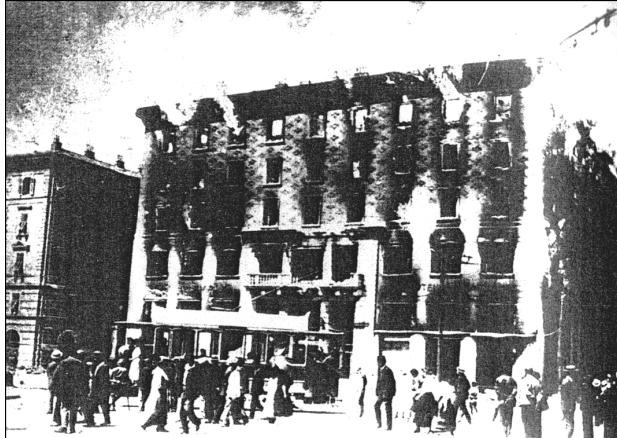
22. Naše primorske kraje je že leta 1918 zasedla italijanska vojska. S podpisom meddržavne pogodbe v Rapallu so bili dokončno vključeni v italijansko državo. Italija je s tem uresničila že pred vojno izražen italijanski nacionalizem, razširjen zlasti med italijansko manjšino v Avstro-Ogrski.
- Navedite ime tega italijanskega nacionalizma.

(1 točka)

23. V začetku dvajsetih let je v Julijski krajini začelo naraščati fašistično nasilje. Že 13. julija so požgali reprezentančno stavbo slovenskih kulturnih in političnih organizacij v Trstu.
- Navedite ime te ustanove in ime osrednje nacionalne organizacije v Trstu.

(2 točki)

Slika 4

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1, str. 524. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

24. Fašizem je pri slovenski narodni skupnosti v Italiji zaradi nacionalnih nagibov izval splošen odpor. Leta 1924 je nastala narodnorevolucionarna organizacija za Slovence in Hrvate v Julijski krajini TIGR.
- Navedite dva načina delovanja članov te organizacije.
- Kaj so člani organizacije hoteli doseči s svojim delovanjem?

(2 točki)

25. V letih po plebiscitu so nemški nacionalisti, združeni v več organizacijah, močno pritiskali na Slovence, zlasti na tiste, ki so glasovali za Jugoslavijo.
- Poimenujte organizacijo, ki je bila središče protimanjšinske dejavnosti na Koroškem v času med obema vojnoma.

(1 točka)

PRAZNA STRAN